

Operační strategie humanitární pomoci ČR na rok 2019

Cílem operační strategie je shrnout základní zaměření humanitární pomoci ČR v roce 2019 na pozadí globálních humanitárních potřeb a přijatých mezinárodních závazků při zachování kontinuity humanitárního působení ČR ve světě a při maximálně efektivním využití disponibilních prostředků.

1. Definice, zásady a formy poskytování humanitární pomoci

Humanitární pomoc ČR poskytovaná do zahraničí se řídí **zákonem o zahraniční rozvojové spolupráci a humanitární pomoci poskytované do zahraničí** z roku 2010.¹ Humanitární pomoc (*dále HP*) je v něm definována jako souhrn činností hrazených ze státního rozpočtu, jejichž cílem je zamezit ztrátám na životech a újmě na zdraví, zmírnit utrpení a obnovit základní životní podmínky lidí zasažených mimořádnou událostí (zejména přírodní katastrofou nebo ozbrojeným konfliktem), jakož i zmírňovat dlouhodobě trvající následky mimořádných událostí a předcházet jejich vzniku a negativním následkům.

Jak vyplývá z uvedené definice, humanitární pomocí ČR se rozumí jak **okamžitá reakce na ad hoc katastrofu přírodní či lidmi způsobenou (včetně konfliktů)**, tak **následná pomoc při obnově** základních životních podmínek. Součástí humanitární pomoci ČR je rovněž **prevence a snižování rizika katastrof (DRR)** a zvyšování odolnosti vůči nim, a také **pomoc při vleklých (komplexních) humanitárních krizích**.

V návaznosti na **Strategii zahraniční rozvojové spolupráce ČR 2018 – 2030**² ČR také klade zvýšený důraz na vzájemnou **návaznost a synergie humanitárních a rozvojových aktivit** (Humanitarian – Development Nexus), která může přispívat k celkovému **posilování odolnosti** zemí a regionů zranitelných z hlediska klimatických jevů i bezpečnostních rizik. Zvláštní pozornost v této oblasti bude věnována prioritním zemím dvoustranné rozvojové spolupráce³ a dalším křehkým zemím, které představují prioritu zahraniční politiky ČR⁴.

ČR, podobně jako jiní dárci, využívá tři základní formy poskytování humanitární pomoci:

- 1) **finanční** (peněžní dary mezinárodním organizacím, granty místním nevládním organizacím a dalším institucím v cílových zemích, dotace českým humanitárním neziskovým organizacím, souhlasy s čerpáním pro ZÚ ČR v cílové zemi; včetně inovativních forem přímého financování humanitárních potřeb příjemců formou cash for work, mikrograntů či voucherů v rámci podpořených projektů NNO i MeO) – ve všech fázích HP;
- 2) **materiální** (v součinnosti s generálním ředitelstvím Hasičského záchranného sboru - GŘ HZS, se Správou státních hmotných rezerv – SSHR, případně s firmami, neziskovými organizacemi a ZÚ ČR v zahraničí) – zpravidla v rámci okamžité pomoci;
- 3) **expertní** (rovněž v součinnosti s GŘ HZS, MŽP a dalšími relevantními resorty a institucemi) – v rámci okamžité pomoci (záchranáři, zdravotníci, logistická podpora) a posilování odolnosti/prevence katastrof (zejména odborníci na organizování záchranného systému, včetně příslušné legislativy).

¹ Zákon č. 151/2010 Sb. o zahraniční rozvojové spolupráci a humanitární pomoci poskytované do zahraničí a o změně souvisejících zákonů, účinný od 1. 7. 2010.

² Schválena usnesením vlády č. 591 z 21. 8. 2017, viz www.mzv.cz/rozvoj.

³ V období 2018 – 2023 Bosna a Hercegovina, Etiopie, Gruzie, Kambodža, Moldavsko a Zambie.

⁴ Mj. tzv. specifické země ZRS ČR – Afghánistán, PAÚ, Ukrajina a země se specifickými potřebami stabilizace, na něž vláda vyčlenila zvláštní prostředky, jako jsou Sýrie a Irák, zčásti též Sahel.

Poskytování HP se globálně řídí základními mezinárodními humanitárními principy **lidskosti** (cílem je záchrana lidských životů), **nestrannosti** (pomoc se poskytuje výhradně na základě potřeby), **neutrality** (humanitární pomoc nestrání žádnému aktérovi příp. konfliktů) a **nezávislosti** (pomoc se neřídí politickými ani jinými zájmy dárců ani příjemců), k nimž se ČR přihlásila v roce 2006 potvrzením zásad **Dobrého humanitárního dárcovství** (GHD)⁵.

2. Hlavní humanitární partneři a závazky

ČR uznává a podporuje zásadní roli OSN v oblasti koordinace humanitární akce a obhajoby dostupnosti humanitární pomoci i ochrany humanitárních pracovníků (**Úřad pro koordinaci humanitárních záležitostí UNOCHA**, clusterový koordinační systém v místech humanitární odezvy, CERF – Ústřední fond pro reakci na katastrofy). ČR oceňuje také významný podíl agencí a programů OSN na vyhodnocování humanitárních potřeb a realizaci HP. Z hlediska ČR jde zejména o následující úřady a aspekty:

- **UNHCR** – Úřad Vysokého komisaře OSN pro uprchlíky, garant a vůdčí implementátor Globálního kompaktu pro uprchlíky;
- **UNICEF** – Dětský fond OSN, v jehož Výkonné radě ČR v letech 2017 – 19 působí s důrazem na propojování humanitárních a rozvojových aktivit a na uplatňování DRR a odolnosti zejména v kontextu pod/výživy a vzdělávání dětí;
- **UNRWA** – Úřad OSN pro pomoc uprchlíkům na Blízkém východě, hlavní humanitární partner ČR zejména v Gaze;
- **WFP** – Světový potravinový program, jeden z prioritních multilaterálních partnerů ČR pro poskytování potravinové pomoci, zajišťování logistiky HP i realizaci humanitárně-rozvojových programů zaměřených na potravinové zabezpečení zejména v zemích s komplexními problémy;
- **IOM** – Mezinárodní organizace pro migraci, která má specifický vztah k OSN a u níž ČR oceňuje působení v místním (komunálním) kontextu i kombinování humanitárních aktivit v místě s podporou repatriace a legální migrace.

V rámci historicky prvního Světového humanitárního summitu v roce 2016 se ČR přihlásila k **Agendě pro humanitu** vyhlášené generálním tajemníkem OSN a k hlavním závazkům, které z ní vyplývají a jsou shrnuty v iniciativě **Grand Bargain**⁶. ČR se zejména zaměřuje na posílení zapojení a kapacity místních realizátorů, dále na rámcové víceleté financování a na sjednocování a zjednodušování administrativních požadavků na humanitární projekty.

ČR se rovněž snaží v rámci poskytování humanitární pomoci zohledňovat potřeby prevence, připravenosti a odolnosti v souladu s **Globálním akčním rámcem ze Sendai na období 2015 – 2030**⁷, na jehož formulování i formování a ověřování jeho indikátorů se ČR aktivně podílela.

⁵ Deklarace „Principles and Good Practice of Humanitarian Donorship“ byla přijata skupinou dárcovských zemí a EK 17. 6. 2003; další dárci se přidávali individuálně (ČR v r. 2006); EU přijala deklaraci kolektivně v rámci schválení Evropského konsensu o humanitární pomoci v roce 2007.

⁶ Dokument „Grand Bargain“ představuje souhrn námětů na zefektivnění globálního humanitárního systému zejména v působnosti jednotlivých dárcovských států i humanitárních organizací s důrazem na oblast financování humanitární pomoci (nevázanost, předvídatelnost, zaměření na místní potřeby, víceleté financování, inovativní formy, snižování administrativní zátěže).

⁷ Globální rámec byl přijat na 3. světové konferenci ke snižování rizika katastrof v japonském Sendai v březnu 2015, navazující indikátory v listopadu 2016; ČR se na formulaci globálního rámce i indikátorů aktivně podílela.

ČR se nadále aktivně podílí na činnosti **iniciativy GHD**. V rámci priorit dvouletého předsednictví Evropské komise a Švýcarska (2018 – 2020) klade důraz zejména na humanitární aspekty reformy rozvojového systému OSN a na hledání efektivních nových forem financování humanitárních potřeb. ČR rovněž podporuje dvojí zaměření GHD na sdílení dobré praxe uvnitř zainteresované donorské komunity a zároveň na vnější šíření humanitárních principů a norem, zejména s důrazem na ochranu civilního obyvatelstva a podmínek pro poskytování účelné pomoci (humanitárního přístupu a prostoru).

Jako člen EU se ČR podílí také na aktivním působení **Evropské unie** v oblasti HP prostřednictvím naplňování **Evropského konsensu o humanitární pomoci**. Těžiště vzájemné spolupráce a koordinace v rámci EU spočívá v prosazování a praktické realizaci zásad dobrého dárcovství, včetně důrazu na kvalitní vyhodnocování potřeb, na koordinované poskytování pomoci a rovnoměrné financování humanitárních krizí. Pro ČR je prioritní též pilotní implementace návaznosti (nexus) humanitárních a rozvojových aktivit, zejména ve dvou ze šesti pilotních zemí (Barma/Myanmar a Irák).

ČR finančně i advokačně podporuje působení **Mezinárodního červeného kříže (ICRC, IFRC)** a národních organizací Červeného kříže a Červeného půlměsíce zejména v nestabilních oblastech, při prosazování zásad **mezinárodního humanitárního práva** a při řešení a prevenci katastrof v místním měřítku.

3. Globální humanitární potřeby

Podle globálního humanitárního přehledu OSN ze září 2018 lze stejně jako dosud očekávat významné humanitární potřeby v souvislosti s pokračujícími závažnými **konflikty v Sýrii, Jemenu, Jižním Súdánu, Středoafričké republice i s úsilím o stabilizaci v Iráku, na Ukrajině nebo v Sahelu a v regionu kolem Čadského jezera**. Pokračuje uprchlická krize v **Bangladéši (z Arakanského státu Barmy/Myanmaru)**; zhoršuje se humanitární a uprchlická situace **v Libyi i v Afghánistánu**, včetně perspektiv afghánské uprchlické diaspory zejména v Pákistánu.

Přetrvávat budou humanitární dopady **přírodních katastrof z roku 2018 a potřeba obnovy po nich – od Indonésie, přes Filipíny a další země jihovýchodní Asie** po Karibik. Nezvládnutá zůstává epidemie eboly v Konžské demokratické republice i hladomor/potravinová zranitelnost v KILDR.

Komplexní humanitární výzvy či humanitární plány odezvy OSN jsou nadále spojeny se situacemi bezpečnostně-politické nestability, chudoby, dopadů klimatických změn a nuceného vysídlení. Tyto humanitární problémy se odrážejí v humanitárních strategiích i podpůrných fondech OSN, ICRC i EU. V rámci svých možností na ně bude nadále reagovat i Česká republika.

Přehled aktuálních priorit z hlediska globálních humanitárních potřeb

Země/region	Sektory/témata	Odhadované/naplňené finanční nároky 2018 (v USD, k 30. 9. 2018)
Afghánistán	Uprchlíci/navrátilci, ochrana a obživa	546 mil. / 180 mil.
Barma + Bangladéš	Uprchlíci/navrátilci, IDPs, obnova po katastrofách	1,135 mld. / 382 mil.
DRC + uprchlíci v regionu	Ebola, konflikt – uprchlíci, IDPs	1,68 mld. / 448 mil.
Etiopie + Africký roh	Sucho/podvýživa, uprchlíci z konfliktních oblastí	3,3 mld. / 874 mil.
Irák	Stabilizace, IDPs a navrátilci,	570 mil. / 342 mil.

	odminování	
Jemen	Konflikt, epidemie, katastrofy – IDPs, zdravotní a nutriční péče	2,96 mld. / 1,96 mld.
Jižní Súdán + uprchlíci v regionu	Konflikt – uprchlíci a IDPs, zdravotní a nutriční péče	3 mld. / 1,2 mld.
Nigérie/Západní Afrika	Konflikt, uprchlíci a IDPs, ochrana před únosy i zneužitím	1 mld. / 583 mil.
Súdán	Místní konflikty, IDPs, odolnost	1 mld. / 345 mil.
Sýrie + uprchlíci v regionu	Konflikt, uprchlíci a IDPs, zdravotní a nutriční péče, přístřeší, obživa	9 mld. / 3,8 mld.

4. Humanitární pomoc ČR v roce 2019

4.1. Shrnutí humanitární pomoci ČR poskytnuté do zahraničí v roce 2018

Na humanitární pomoc v roce 2018 bylo původně vyčleněno 180 mil. Kč; v průběhu roku byl rozpočet navýšen o dalších 27 mil. Kč na pomoc Sýrii (UV 588/2016) a na realizaci programu MEDEVAC při ZÚ ČR v zahraničí (1,2 mil. Kč z rozpočtu MV). Do konce října 2018 bylo z humanitárního rozpočtu MZV podpořeno celkem **44 humanitárních projektů ve 22 zemích** v souhrnné hodnotě **184 mil. Kč**.⁸

Podobně jako v předchozích letech byla značná část humanitárního rozpočtu (88 %) věnována na potřeby nuceně vysídlených lidí (vnitřně i v třetích zemích) hlavně v důsledku konfliktů, včetně podpory hostitelských komunit; zbylých 12 % šlo na okamžitou pomoc i obnovu po katastrofách.

Přehled plnění Operační strategie 2018 (ve znění jejího střednědobého vyhodnocení)

Termín	Plánovaná částka (Kč)	Rámcový způsob využití	Čerpání k 25. 10. 2018 (Kč)
I. – IV. čtvrtletí	50.000.000	Ad hoc humanitární krize (průběžně dle potřeb)	5.000.000 Ukrajina 1.200.000 Albánie 2.615.000 BaH 1.900.000 Irák 10.000.000 Etiopie (UNHCR) 5.000.000 Jižní Súdán (UNICEF) 10.000.000 Indonésie 5.920.000 B/M
I. čtvrtletí	20.000.000 30.000.000 30.000.000 10.000.000	Dotační řízení: Sýrie (UV 588/2016) Irák + region Komplexní krize DRR a odolnost	28.857.602 – 6 projektů 34.255.196 – 7 projektů 24.797.412 – 5 projektů 9.884.897 – 5 projektů
I. - II. čtvrtletí	20.000.000	Závazky z roku 2017: Jemen Mexiko obnova	12.000.000 ICRC, IOM, WFP 2.350.000 obnova školky
III. – IV. čtvrtletí (na základě střednědobého vyhodnocení a	40.000.000	Další náměty ZÚ, mezinárodní spolupráce	10.000.000 Afghánistán (IOM, UNHCR) 20.000.000 Sahel (UNICEF, IOM)

⁸ Výsledné čerpání humanitárního rozpočtu na rok 2018 bude zahrnuto do Informace o realizaci zahraniční rozvojové spolupráce a humanitární pomoci ČR, která bude vládě ČR předložena do 30. 6. 2019.

stavu HP rozpočtu)			<i>Ve schvalovacím procesu: 15.000.000 Irák (UNICEF, UNMAS) 3.000.000 Gaza/PAÚ (UNRWA) Zůstatek = CERF/OCHA</i>
CELKEM	180.000.000 20.000.000		154.922.505 28.857.602

4.2. Priority humanitární pomoci ČR v roce 2019

Na humanitární pomoc ČR poskytovanou do zahraničí byla pro rok 2019 schválena částka **218 mil. Kč**⁹; kromě toho bude do humanitárního rozpočtu zahrnuta část prostředků pro Sýrii dle UV 588/2016 (předběžně min. 20 mil. Kč na dotační projekty) a výhledově též účelově vázané nároky z nespotřebovaných výdajů z roku 2017 (na MEDEVAC a evt. Sýrii).

ČR bude při financování HP nadále usilovat o podporu **zemí trpících konfliktem a nuceným vysídlením**, včetně uprchlíků z těchto zemí a hostitelských komunit v příslušném regionu, s důrazem na humanitární ochranu, zdravotní péči a vzdělávání. V souladu se závazky přijatými na prvním Světovém humanitárním summitu a shrnutými v dokumentu Grand Bargain i s doporučením OECD/DAC z prvního peer review (2016) se bude ČR v zemích postižených konflikty, katastrofami i komplexními humanitárními krizemi zaměřovat na **podporu místních kapacit** a efektivních řešení, včetně důrazu na **snižování strukturální zranitelnosti a posilování odolnosti v souladu s cíli Globálního akčního rámce ze Sendai**.

Mezi cílové země a regiony s potřebou stabilizace budou patřit **Sýrie, Irák a uprchlíci** z těchto zemí v sousedství (v návaznosti na příslušné asistenční programy, pro Sýrii na léta 2016 - 19, pro Irák na léta 2018 – 21) a region **Sahel** (v návaznosti na strategii podpory v letech 2018 – 21, s důrazem na Mali a Niger); po otevření ZÚ Bamako budou blíže prozkoumány možnosti spolupráce v regionu s dalšími zeměmi – Francií, Německem, Španělskem, případně Dánskem a Lucemburskem.

ČR bude nadále přednostně reagovat též na humanitární problémy **prioritních zemí ZRS ČR** a dbát v nich na řádnou návaznost humanitárních a rozvojových aktivit, jakož i na podporu místních kapacit a budování integrovaných řešení, posilování připravenosti, managementu rizik a odolnosti, a to ve vztahu k ad hoc katastrofám i dlouhodobým dopadům klimatických změn a nuceného vysídlení v důsledku regionální nestability. **Etiopie a Kambodža** budou opět zařazeny do dotační výzvy na **DRR a odolnost, Etiopie se Zambii** i do výzvy na **komplexní krize**. V Bosně a Hercegovině bude výhledově pokračovat implementace programu DRR v součinnosti s UNDP; v Gruzii a Moldavsku se tento typ aktivit již etabloval v dvoustranné rozvojové spolupráci a může být doplněn humanitárně v případě urgentní potřeby.

V návaznosti na globální vyhodnocení humanitárních potřeb i na dosavadní humanitární působení budou mezi priority ČR v humanitární oblasti nadále patřit také **Afghánistán – včetně uprchlíků v Íránu a Pákistánu, Africký roh (s důrazem na Jižní Súdán), Barma/Myanmar, PAÚ a Ukrajina**. Ve všech těchto případech budou zohledňovány místní i regionální dopady zejména konfliktů a nuceného vysídlení, ale i přírodních a klimatických jevů.

V roce 2019 bude ČR podporovat **obnovu po katastrofách z roku 2018 v Řecku** (vybavení místního hasičského sboru v místě nejničivějších loňských požárů, celkem 5 mil. Kč v součinnosti s GR HZS), **Mexiku** (úhrada a realizace jednoho ze dvou projektů obnovy

⁹ Usnesení vlády ČR č. 468 z 21. června 2017 k dvoustranné zahraniční rozvojové spolupráci v roce 2018 a ke střednědobému výhledu jejího financování do roku 2020.

školních zařízení po zemětřesení, které byly schváleny v roce 2018, 650 tisíc Kč prostřednictvím ZÚ Mexiko) a v **Indonésii** (zařazení do dotační výzvy na DRR a odolnost, nabídka expertů a technologií, případně podpora místních realizátorů, celkem min. 10 mil. Kč).

MZV ČR bude i nadále při realizaci humanitární pomoci dbát na **součinnost** se zákonným spolugestorem humanitární pomoci poskytované do zahraničí (**MV – GŘ HZS**) a na vzájemnou informovanost, synergie a koherenci s dalšími humanitárně zaměřenými programy v gesci MV (**Stálý humanitárně-zdravotní program MEDEVAC a Program MV na asistenci uprchlíků v regionech původu**), včetně evt. společného vyhodnocování potřeb i realizací. V případě potřeby zajištění dodávky materiální pomoci z ČR bude rovněž pokračovat spolupráce s **Ministerstvem obrany** (přeprava) a se **Správou státních hmotných rezerv** (komodity).

ČR bude i nadále soustavně spolupracovat s **českými, místními i mezinárodními neziskovými humanitárními organizacemi**, jejichž přidanou hodnotou je zpravidla kvalitní zapojení místních příjemců do identifikace a realizace pomoci a využívání efektivních a inovativních forem pomoci. Zejména v zemích s obtížným humanitárním přístupem, kde má zásadní význam dodržování zásad mezinárodního humanitárního práva, bude ČR nadále spolupracovat rovněž s **ICRC a národními asociacemi Červeného kříže a Červeného půlměsíce**. ČR bude jako v předchozích letech usilovat též o pokračování transparentní a předvídatelné spolupráce s hlavními mezinárodními humanitárními organizacemi a programy, zejména s **UNHCR, IOM, UNICEF, UNRWA a WFP**.

Během roku 2019 bude také v návaznosti na novou metodiku realizace humanitární pomoci připraven rámcový plán humanitárních evaluací bilaterálních a dle možnosti i společných s jinými donory.

Z hlediska načasování spolupráce budou v **I. čtvrtletí 2019** realizována **dotační výběrová řízení** na projekty pomoci Sýrii (prostředky dle UV 588/2016), Iráku + iráckým a syrským uprchlíkům v regionu, dále zemím s komplexními problémy (Barma/Myanmar, Etiopie, Mali, Niger, Ukrajina a Zambie). Podruhé bude vyhlášeno dotační řízení zaměřené na snižování rizika katastrof (DRR), připravenost a odolnost v prioritních zemích dvoustranné zahraniční rozvojové spolupráce ČR (Etiopie, Kambodža), k nimž bude přidána Indonésie.

V I. – II. čtvrtletí budou realizovány aktivity navazující na přísliby ČR z roku 2018 (výše zmíněné Řecko, Mexiko a evt. expertní část pomoci Indonésii) a závazky související se strategickou podporou Iráku (dle výsledku dotačního řízení další aktivity s místními a mezinárodními aktéry), Mali a Nigeru (pro Sahel min. 20 mil. Kč).

V červenci bude v návaznosti na operační strategii provedeno **střednědobé vyhodnocení** čerpání humanitárního rozpočtu i globálních humanitárních potřeb.

Dle jeho výsledků a v závislosti na stavu disponibilních prostředků budou ve **III. – IV. čtvrtletí** přednostně podpořeny aktivity humanitárních fondů a agencí OSN (**CERF, OCHA, UNHCR, UNICEF, UNRWA, WFP**) a **IOM**, s důrazem na podfinancované a opomíjené programy a na tematické priority v oblasti potravinové pomoci a výživy (evt. v kombinaci výživy a vzdělávání zranitelných dětí) i v oblasti DRR a odolnosti.

Během celého roku bude k dispozici dostatečná **finanční rezerva pro reagování na ad hoc katastrofy**, epidemie či jiné naléhavé humanitární krize.

4.3. Předběžné rozvržení čerpání rozpočtu na HP v roce 2019

Termín	Částka (Kč)	Způsob využití	Příjemce
I. – IV. čtvrtletí	60.000.000	Ad hoc humanitární krize (průběžně dle potřeb)	OSN, IOM, ICRC/IFRC, NGOs, GŘ HZS, lokální partneři
I.čtvrtletí	20.000.000 40.000.000 35.000.000 15.000.000	Dotační řízení: Sýrie (UV 588/2016) Irák + region Komplexní krize DRR a odolnost	NGOs registrované v ČR s místními partnery
I. - II. čtvrtletí	15.650.000	Závazky z roku 2018: Řecko vybavení hasičů Mexiko obnova školy Indonésie obnova	GŘ HZS, ZÚ ČR + místní partner Čeští experti a technologie, místní NGOs
III. – IV. čtvrtletí*	52.350.000	Další náměty ZÚ, mezinárodní spolupráce	ICRC, IOM, UNHCR, UNICEF, UNRWA, WFP, CERF, místní NGOs
Celkem	218.000.000 HP 20.000.000 Sýrie		

*) na základě střednědobého vyhodnocení humanitárních potřeb v červenci 2019 a stavu HP rozpočtu

Přílohy:

- 1) Přehled námětů ZÚ a SM ČR a FoRS na HP ČR v roce 2019
- 2) Návrh dotačních výzev humanitární pomoci na rok 2019
 - a. Sýrie dle UV 588/2016
 - b. Okamžitá pomoc (Irák + iráčtí a syrští uprchlíci v regionu)
 - c. Komplexní krize (Barma/Myanmar, Etiopie, Mali, Niger, Ukrajina, Zambie)
 - d. DRR a odolnost (Etiopie, Indonésie, Kambodža)